

Mesleki Etik Dersi Alan Sağlık Ön Lisans Programı Öğrencilerinin Etik Değerlere Yatkinlık Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler: Bir Vakıf Üniversitesi Örneği: Kesitsel Tanımlayıcı Çalışma

Levels of Appropriation to Ethical Values of Health Associate Degree Program Students Taking Professional Ethics Courses and Affecting Factors: A Foundation University Example, Cross-Sectional Descriptive Study

Ümran GÖRÜGEN^{a,b}, Emine ŞENYUVA^c, Nazik YALNIZ^d

^aİstanbul Topkapı Üniversitesi Plato Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İstanbul, Türkiye

^bİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelikte Eğitim Doktora Programı Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

^cİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim ABD, İstanbul, Türkiye

^dAkdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim ABD, Antalya, Türkiye

Bu çalışma, 4. Uluslararası Etik Kongresi'nde (9 Ekim 2023, Ankara) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET Meslek etiği, meslek üyelerinin davranışlarını doğruya yönlendirmek için oluşturulmuş kuralları içerir. Sağlık ön lisans programında verilen etik eğitimi, sağlık teknikerlerinin, mesleki görev ve sorumlulukları etik ilkeler çerçevesinde yerine getirebilmelerini amaçlamaktadır. Araştırmada, mesleki etik dersi alan sağlık ön lisans programı öğrencilerinin etik değerlere yatkinlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kesitsel ve tanımlayıcı tipte tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında bir vakıf üniversitesinin sağlık ön lisans programına devam eden ve mesleki etik dersi alan tüm öğrenciler (n=876) oluşturmuştur. Örneklem, evreni bilinen örneklem hesaplama yöntemi ile 370 olarak belirlenmiştir. 370 öğrenci üzerinden sağlık ön lisans programlarına göre örneklem alınacak öğrenci sayısı, tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak öğrenciler, araştırmaya dâhil edilme kriterlerine sahip öğrenciler arasından gelişmiş örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Veriler: öğrenci bilgi formu ve Etik Değerlere Yatkinlık Ölçeği ile çevrim içi olarak toplanmıştır. Verilerin analizinde; sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, bağımsız örneklem t-testi ve varyans analizi, Cronbach alfa güvenilirlik analizi yapılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalamaları 18,0±2,44'tür. %76'sı kadın, %24'ü erkektir. Öğrencilerin Etik Değerlere Yatkinlık Ölçeği ve alt boyutlarına ait puan ortalamaları yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri sağlık ön lisans programlarına göre ölçek toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar, mesleki etik eğitiminin, sağlık teknikerlerinin etik değerlere yatkinliğini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda; mesleki etik dersinin tüm lisans ve ön lisans eğitim programlarında zorunlu olarak yer alması, farklı üniversitelerin sağlık ön lisans programlarında öğrenim gören ve dersi alan daha büyük örneklemle, farklı araştırma tasarımları (nitel/nicel/karma yöntem vb.) ile araştırmaların, izlem çalışmalarının yapılması önerilebilir.

ABSTRACT Professional ethics includes rules established to guide the behavior of professional members correctly. The ethics education given in the health associate degree program aims to enable health technicians to fulfill their professional duties and responsibilities within the framework of ethical principles. The aim of the research was to determine the level of predisposition to ethical values of health associate degree program students taking the professional ethics course. The research was designed as cross-sectional and descriptive. The population of the research consisted of all students (n=876) who attended the health associate degree program of a foundation university and took the professional ethics course in the 2022-2023 academic year. The sample was determined as 370 using the sample calculation method with a known population. The number of students to be sampled from 370 students according to health associate degree programs was determined by the stratified sampling method. The students who will participate in the research were selected by random sampling method among the students who met the inclusion criteria. Data; It was collected online with the student information form and the Ethical Values Predisposition Scale. In the analysis of data; number, percentage, mean, standard deviation, independent sample t-test and analysis of variance, Cronbach alpha reliability analysis were performed. The average age of the students is 18.0±2.44. 76% are women and 24% are men. The average scores of the students on the Ethical Values Predisposition Scale and its sub-dimensions are high. It was determined that there was no significant difference between the scale total and sub-scale score averages according to the students' gender and the health associate degree programs they studied. The results obtained show that professional ethics training positively affects the predisposition of health technicians to ethical values. In line with these results; It may be recommended that the professional ethics course be included compulsorily in all undergraduate and associate degree programs, and that research and follow-up studies be conducted with larger samples of students studying and taking the course in the health associate degree programs of different universities, with different research designs (qualitative/quantitative/mixed methods, etc.).

Anahtar Kelimeler: Meslek etiği; etik değer; etik değerlere yatkinlık; sağlık ön lisans programı; öğrenci

Keywords: Professional ethics; ethical value; predisposition to ethical values; health associate degree program; student

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Görügen Ü, Şenyuva E, Yalınız N. Mesleki etik dersi alan sağlık ön lisans programı öğrencilerinin etik değerlere yatkinlık düzeyleri ve etkileyen faktörler: Bir vakıf üniversitesi örneği: Kesitsel tanımlayıcı çalışma. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2024;32(2):108-15.

Correspondence: Emine ŞENYUVA

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim ABD, İstanbul, Türkiye

E-mail: esenyuva@iuc.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics, Law and History.

Received: 13 Feb 2024

Accepted: 18 Apr 2024

Available online: 30 Apr 2024

2146-8982 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Etik; insan ve eylemleri üzerine temellenen, insanın davranış ve tutumlarını ahlaki açıdan inceleyen, ahlaki muhakeme ve yargı yetisini değerlendiren, doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü, onurlu ve onursuz ayırt edip analiz etmeye yarayan, değerlere ve eyleme ilişkin sorunları ele alan ve bu bağlamda davranışları düzenleyen normları ortaya koyan felsefi bir disiplindir.¹⁻⁵ Mesleki etik ise belirli bir meslek grubunun mesleği yerine getirirken benimsediği ve uyguladığı veya kendisini bu oluşturulmuş kurallara uymak zorunda hissettiği kuralların tümü olup iş yaşamında büyük önem taşıyan gelişime, iş birliğine açık olma, ortak amaç bilincine sahip olma vb. günümüz meslek üyelerinin sahip olmaları gereken 21. yüzyıl yeterliklerinden biridir.^{6,7}

Her meslek üyesinin sahip olması gereken mesleğe özgü etik ilke ve değerler söz konusudur. Yararlılık, zarar vermeme, fedakârlık, özerklik, insan onuru, bütünlük ve adalet, hizmet alanı “birey” olan sağlık bakım hizmetlerinde çalışan sağlık profesyonellerinin sahip olması gereken en temel mesleki etik değerlerdir.⁸⁻¹¹ Ancak sağlık sisteminin karmaşık yapısı nedeniyle özellikle tedavi ve bakım sürecinde etik ikilem yaratan durumlarla (karar verme mekanizmalarına doğrudan katılamama, hekim-hemşire iletişim sorunu, hasta/hasta yakını bilgilendirme, verilerin izinsiz olarak araştırmada kullanımı vb.) karşılaşılmakta, bu durumlarda sözü edilen mesleki etik değerler göz ardı edilmektedir. Oysa meslek etiği yaşanan bu etik ikilemlerin en aza indirilmesi/ortadan kaldırılması için normlar ve kodlar geliştirilerek ortaya etik ilkelerin belirlenmesi, mesleğin ideallerini göstererek ilkesiz davranışların ötekileştirilmesi, kişiler arası mesleki rekabeti düzenleyerek liderlik özelliklerinin tanımlaması, yanlış davranışların meslek ilkelerine aykırı olduğunu ve mesleğe duyulan güveni zedelediğinin hatırlatılması, meslekte ortaya çıkan etik sorunları ve bu konuda neyin yapıp neyin yapılmaması gerektiğinin tartışılarak çözüm önerileri geliştirilmesi, kararlar vermesi/alması ve sağlık profesyonellerini kişisel eğilimlerden uzaklaştırıp mesleki kurallara uymaya yönlendirmesi açısından önemlidir.^{4,6,12,13}

Tüm meslek gruplarında olduğu gibi sağlık profesyonellerinin mesleki etik bilincinin ve duyarlılığının gelişmesi açısından etik eğitimi oldukça önemlidir. Etik eğitimi, sağlık profesyonellerinin

mesleki görev ve sorumlulukları öğrenme ve yerine getirme, bireyin sağlığını ilgilendiren durumların içerdiği etik değerleri bilme ve benimseme, sağlıklı/hasta bireye özgü bütüncül bakım verme ve profesyonelleşme vb. özelliklerin/yeterliklerin kazanılmasını sağlamaktadır.¹⁴⁻¹⁸

Literatür incelendiğinde; etik eğitimi alan hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının almayanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu, etik eğitiminin etik değerlere yakınlığı artırdığı, probleme dayalı verilen etik eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin etik gelişimlerini artırdığı, hemşirelik etiği ile ilgili eğitimlerin programlara eklenmesinin hemşirelerin karşılaştıkları etik problemlere karşı duyarlı olmaları açısından önemli olduğu, ergoterapi ön lisans programına devam eden öğrencilerin etik değerlere yakınlıklarının diğer programlardaki öğrencilerden yüksek olduğu, dış teknisyenlerinin etik eğitiminin gerekliliğine inandıkları, etik eğitimi almak için gönüllü oldukları ve etik eğitimi alan dış teknisyenlerinin etik algılarının diğer programlardaki öğrencilerden yüksek olduğu ortaya konmaktadır.^{3,16,19-29} Genel olarak etik eğitimi ve bu eğitimin etkilerine ilişkin araştırmaların hemşirelik öğrencileri ile yapıldığı, ancak sağlık bakım hizmetlerinde önemli bir yere sahip olan sağlık ön lisans programı mezunu (anestezist, laboratuvar teknikeri, ilk ve acil yardım teknikeri, fizyoterapist vb.) sağlık profesyonellerinin mesleki etik ve etik değerlere yakınlıklarını ortaya koyan sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir.³⁰

Bu bağlamda araştırma, sağlık ön lisans programı öğrencilerinin karşılaştıkları etik sorunları belirleyebilmesi ve doğru davranışa karar verebilmesi için temel mesleki etik değerlere sahip olmalarını ve bu değerleri klinik uygulamalarına yansıtılmalarını destekleyecek eğitim programlarının yapılandırılmasına ışık tutması açısından önem taşımaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, mesleki etik dersi alan sağlık ön lisans programı öğrencilerinin etik değerlere yakınlık düzeylerinin ve etkileyen faktörlerin belirlenmesidir.

ARAŞTIRMA SORULARI

1. Mesleki etik dersi alan öğrencilerin etik değerlere yatkınlık düzeyleri nedir?

2. Mesleki etik dersi alan öğrencilerin etik değerlere yatkınlık düzeyleri ile tanıtıcı özellikleri farklılık göstermekte midir?

ARAŞTIRMANIN TİPİ

Araştırma; kesitsel ve tanımlayıcı araştırma tipindedir.

ARAŞTIRMANIN YERİ

Sağlık ön lisans programlarının amacı; sağlık bakım sisteminin etkin yürütülmesinde aktif rol alan ve destekleyen anestezi, ilk ve acil yardım, tıbbi görüntüleme, tıbbi laboratuvar teknikleri, tıbbi sekreter, podolog gibi sağlık teknikerlerinin/meslek üyelerinin yetiştirilmesini sağlamaktır.³¹

Bu amaçla, Türkiye’de 182 yükseköğretim kurumunda (137 devlet, 45 vakıf) sağlık ön lisans programı yürütülmekte ve programlarda genel olarak 39 farklı dalda (tıbbi laboratuvar, görüntüleme, ilk ve acil yardım, ağız diş sağlığı vb.) mezun verilmektedir.³²

Araştırmanın yapıldığı vakıf üniversitesinde de 10 farklı dalda (tıbbi görüntüleme teknikleri, ilk ve acil yardım, fizyoterapi, ağız ve diş sağlığı, tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik, tıbbi laboratuvar teknikleri, anestezi, ameliyathane hizmetleri, odyometri, eczane hizmetleri) sağlık ön lisans programı yürütülmektedir. Öğrencinin, meslek hayatında bireysel ve etik değerlere uygun davranışlar sergilemesini sağlamak amacıyla verilen mesleki etik dersi de bu programlara devam eden tüm 1. sınıf öğrencilerine zorunlu ders olarak, 14 hafta, haftada 1 saat yüz yüze/çevrim içi olarak verilmektedir. Ders; 8 sağlık ön lisans programında (tıbbi görüntüleme teknikleri, ilk ve acil yardım, fizyoterapi, ağız ve diş sağlığı, tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik, tıbbi laboratuvar teknikleri, anestezi, ameliyathane hizmetleri) yüz yüze, 2 sağlık ön lisans programında (odyometri, eczane hizmetleri) çevrim içi olarak yürütülmektedir.³³ Dersin içeriği genel olarak; etik kavramına ilişkin kuramsal bilgi, sağlık meslek etiği, deontoloji, evrensel etik kodlar, ekip çalışması ve iş birliği, hasta hakları, sık karşılaşılan etik sorunlar ve çözüm önerileri konularından oluşmaktadır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde bulunan bir vakıf üniversitesinde 8 sağlık ön lisans programına devam eden ve yüz yüze verilen mesleki etik dersini alan tüm 1. sınıf öğrencileri (n=876) oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, %95 güven aralığı ve 0,05 hata payı dikkate alınarak hesaplanmış ve 370 öğrenciye ulaşılması hedeflenmiştir. Örnekleme alınacak öğrenci sayısı, tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak öğrenciler, araştırmaya dâhil edilme kriterlerine sahip öğrenciler arasından gelişigüzel örnekleme yöntemi ile seçilmiştir (Tablo 1).

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri;

- Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etme,
- Mesleki etik dersini yüz yüze alan sağlık ön lisans programlarından birinde öğrenim görme,
- Mesleki etik dersini ilk kez ve yüz yüze alma olarak belirlenmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veriler; öğrenci bilgi formu ve Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği ile toplanmıştır.

■ **Öğrenci Bilgi Formu:** Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen formda; öğrencilerin yaş, cinsiyet ve öğrenim gördükleri programlara ilişkin tanıtıcı özelliklerini belirlemeye yönelik 3 soru yer almıştır.

■ **Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği (EDYÖ):** Kaya tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması ya-

TABLO 1: Sağlık ön lisans programlarına göre 1. sınıfta öğrenim gören ve çalışma grubuna alınan öğrenci sayısı (n=370).

Sağlık ön lisans programı	1. sınıfta öğrenim gören öğrenci sayısı	Örnekleme alınacak öğrenci sayısı
Tıbbi görüntüleme teknikleri	133	65
İlk ve acil yardım	133	65
Fizyoterapi	130	62
Ağız ve diş sağlığı	119	52
Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik	109	44
Tıbbi laboratuvar teknikleri	109	44
Anestezi	73	20
Ameliyathane hizmetleri	70	18
Toplam	876	370

pılan ölçek; 16 madde ve 3 alt boyuttan [sevgi-saygı (1-8. madde), adalet-dürüstlük (9-13. madde), iş birliği (14-16. madde)] 5'li likert tipinde hazırlanan ölçeğin değerlendirme seçenekleri; (1) tamamen katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kararsızım, (4) katılıyorum, (5) tamamen katılıyorum şeklindedir. Ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan puanın yüksek olması bireylerin "etik değerlere yakınlığının" yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,90'dır.³⁴ Araştırmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,84 olarak hesaplanmıştır.

VERİ TOPLAMA

Veriler, Ocak-Mart 2023 tarihleri arasında öğrencilere Google Formlar (Alphabet Inc., ABD) üzerinden oluşturulan çevrim içi anket yoluyla iletilmiştir. Veri toplama sürecine, belirlenen örneklem sayısına ulaşılan kadar devam edilmiştir. Formların doldurulması yaklaşık 5-7 dk sürmüştür.

VERİ ANALİZİ

Verilerin istatistiksel analizleri, SPSS 26 (IBM Corp., Armonk, NY, USA) programı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde; sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, bağımsız örneklem t-testi ve varyans analizleri, Cronbach alfa güvenilirlik analizi yapılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında ve anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütülmüştür. İstanbul Topkapı Üniversitesi Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonundan (Tarih: 10 Temmuz 2023 No: E-

48846378-050.01.04-2300007963) etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra araştırmanın gerçekleştirileceği üniversitenin sağlık ön lisans programlarından ayrı ayrı kurum izinleri alınmıştır. Sayın Kaya'dan ölçek kullanım izni alınmıştır. Öğrencilere veri toplama aracı olarak iletilen Google Formun ilk sayfasında araştırmanın amacı, süresi, verilerin gizliliği ile ilgili konularda bilgilendirme yapılmış, öğrencilerin araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine ilişkin onayları alınmıştır. Onay alındıktan sonra veri toplama formları açılmıştır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, bir vakıf üniversitesinin sağlık ön lisans programında öğrenim gören ve yüz yüze mesleki etik dersi alan öğrenciler ve bu öğrencilerin öz bildirimleri ile sınırlıdır. Tüm öğrencilere genellenemez.

BULGULAR

ÖĞRENCİLERİN TANITICI ÖZELLİKLERİ

Öğrencilerin yaş ortalamaları $18,0 \pm 2,44$ 'tür. Yüzde 76'sı kadındır. Öğrenim gördükleri sağlık ön lisans programlarının %35'i tıbbi görüntüleme teknikleri ve ilk ve acil yardım, %30,7'si fizyoterapi ve ağız diş sağlığı, %23,6'sı tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik ve tıbbi laboratuvar teknikleri ve %10,7'si anestezi ve ameliyathane hizmetleri programlarından oluşmaktadır (Tablo 2).

ÖĞRENCİLERİN ETİK DEĞERLERE YATKINLIK DÜZEYLERİ

Öğrencilerin EDYÖ toplam puan ortalaması $4,21 \pm 0,90$, sevgi-saygı alt boyut puan ortalaması

TABLO 2: Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri (n=370).

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	282	76
	Erkek	88	24
Öğrenim görülen sağlık ön lisans programı	Tıbbi görüntüleme teknikleri	65	17,5
	İlk ve acil yardım	65	17,5
	Fizyoterapi	62	16,7
	Ağız ve diş sağlığı	52	14,0
	Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik	44	11,8
	Tıbbi laboratuvar teknikleri	44	11,8
	Anestezi	20	5,4
	Ameliyathane hizmetleri	18	5,3

TABLO 3: Öğrencilerin etik değerlere yakınlık düzeyleri (n=370).

	Minimum-maksimum	$\bar{X} \pm SS$
Sevgi-saygı	1,00-5,00	4,23±0,92
Adalet-dürüstlük	1,00-5,00	4,32±1,01
İş birliği	1,00-5,00	3,92±0,95
Toplam	1,00-5,00	4,21±0,90

SS: Standart sapma.

4,23±0,92, adalet-dürüstlük alt boyut puan ortalaması 4,32±1,01 ve iş birliği alt boyut puan ortalaması 3,92±0,95 olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

ÖĞRENCİLERİN TANITICI ÖZELLİKLERİ İLE ETİK DEĞERLERE YAKINLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre EDYÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($p > 0,05$). Ancak kadın öğrencilerin sevgi-saygı ve adalet-dürüstlük alt boyut puan ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. İş birliği alt boyut puan ortalamasının ise diğer alt boyut puan ortalamalarından düşük olduğu ve erkek öğrencilerin iş birliği alt boyut puan ortalamasının kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). Öğrencilerin öğrenim gördükleri sağlık ön lisans programları ile EDYÖ

toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Sağlık bakım sisteminde nicelik ve nitelik olarak önemli bir yer tutan sağlık profesyonelleri, mesleki rol ve işlevlerini yerine getirirken bireysel ve mesleki değerler doğrultusunda etik ilke ve değerlere uymakla yükümlüdür.^{8,9} Günümüz ve gelecek sağlık profesyonellerinin bu farkındalık ile yetiştirilmesi sadece bilginin değil etik değerlerin de aktarıcısı olan üniversitelerde etik eğitimi ile mümkündür.¹⁶ Etik eğitimi, sağlık programı öğrencilerine etik karar verme ve etik davranış becerilerini geliştirme fırsatı sunmaktadır. Kırca ve ark., Singh, Hernando ve ark. etik eğitiminin etik değerlere yakınlığı artırdığını saptamıştır.^{3,16,21,22} Khatiban ve ark. probleme dayalı verilen etik eğitiminin etik duyarlılığı artırdığını etik eğitimi alan hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarının almanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuşlar, Kinsella ve ark. ise ergoterapi öğrencileri ile yaptıkları araştırmada, etik eğitiminin geleneksel eğitim yöntemleri dışında uygulamaya evrilmesi gerektiğini bu nedenle sağlık profesyonellerinin etik ilkeleri bilmenin yanında etik uygulayıcılar olabilmeleri gerektiğini belirtmişler-

TABLO 4: Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile EDYÖ toplam ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=370).

Değişkenler	EDYÖ	n	Sevgi-saygı $\bar{X} \pm SS$	Adalet-dürüstlük $\bar{X} \pm SS$	İş birliği $\bar{X} \pm SS$	Toplam $\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet*	Kadın	282	4,24±0,91	4,34±1,01	3,90±0,94	4,21±0,89
	Erkek	88	4,22±0,94	4,23±1,02	3,94±0,97	4,17±0,92
			t=0,139 p=0,890	t=0,883 p=0,326	t=-0,373 p=0,706	t=0,343 p=0,732
Öğrenim görülen sağlık ön lisans programı**	Tıbbi görüntüleme teknikleri	65	4,31±0,74	4,36±0,89	3,83±0,78	4,24±0,73
	Ağız ve diş sağlığı	65	4,11±0,92	4,24±1,05	3,91±0,84	4,11±0,86
	Anestezi	62	4,35±0,70	4,43±0,80	4,07±0,78	4,32±0,70
	Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik	52	4,29±0,90	4,34±1,00	4,14±0,87	4,28±0,885
	Tıbbi laboratuvar teknikleri	44	4,38±0,99	4,36±1,03	4,08±1,02	4,32±0,98
	Fizyoterapi	44	4,51±0,58	4,54±0,67	3,93±0,81	4,41±0,53
	İlk ve acil yardım	20	4,01±1,21	4,16±1,34	3,70±1,24	4,00±1,22
	Ameliyathane hizmetleri	18	3,93±1,09	3,99±1,01	3,64±1,08	3,90±1,08
			F=1,232 p=0,158	F=0,954 p=0,504	F=1,291 p=0,240	F=0,983 p=0,282

*Bağımsız örneklem t-testi; **Tek yönlü varyans analizi; EDYÖ: Etik Değerlere Yakınlık Ölçeği; SS: Standart sapma.

dir.^{15,20,22} Araştırmada öğrencilerin etik değerlere yakınlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). İlgili araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren bu sonuç, günümüz öğrenci profili ve yeterlikleri dikkate alındığında mesleki etik dersinin öğrencilerin etik değerlere yakınlıklarını olumlu yönde etkilediğini düşündürmektedir. Ayrıca bu sonuç, geleceğin sağlık profesyonelleri olacak öğrencilerin hizmet sunacakları sağlık bakımı alanlarında etik sorunla karşılaştıklarında bu sorunları belirleyebilecekleri, sorun karşısında doğru davranışa karar verebilmelerini sağlayacak temel etik değerleri bildikleri ve bu etik değerleri klinik uygulamalarına/çalışma alanlarına yansıtabilecekleri şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırmada öğrencilerin EDYÖ'nün iş birliği alt boyutuna ait puan ortalamasının diğer alt boyut puan ortalamalarından daha düşük olduğu görülmüştür (Tablo 3). Bu sonuç, öğrencilerin 1. sınıf olmaları nedeniyle iş birliğinin yeterli düzeyde olmadığını, iş birliği yetkinliklerini artırmaya yönelik çalışmaları/etkinlikleri yeterince gerçekleştirmediklerini düşündürmüştür.

Kırca ve ark., Yeom ve ark. hemşireler ve hemşirelik öğrencileri, Hernando ve ark. sağlık bilimleri lisans öğrencileri, Taş üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmalarda cinsiyetin etik değerlere yakınlığı etkilemediğini belirlemiştir.^{3,17,20,21} Bu araştırma sonuçlarının aksine Üzüm ve Özkurt-Sivrikaya'nın meslek yüksekokulu öğrencileri, Bijani ve ark. hemşirelerle yaptıkları araştırmalarda cinsiyetin etik değerlere yakınlığı etkilediğini, özellikle kız öğrencilerin etik değerlere yakınlıklarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu saptamıştır.^{30,35} Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre EDYÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmamıştır. Ancak kız öğrencilerin sevgi-saygı ve adalet-dürüstlük alt boyut puan ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4). Literatürle paralellik gösteren bu sonuç, etik değerlerin evrenselliği göz önüne alındığında kadın ya da erkek tüm öğrencilerin etik değerleri benimsediklerini gösteren memnuniyet verici bir bulgu olarak yorumlanabilir.

Etik değerler, tüm meslek gruplarının mesleki değerleri içerisinde bulunması gereken bir kavram-

dır. Öğretmen, hâkim, mühendis, esnaf, bürokrat vb. tüm meslek üyeleri gibi sağlık profesyonelleri de (hemşire, hekim, anestezi uzmanı, laboratuvar teknikeri, ilk ve acil yardım teknikeri, fizyoterapist vb.) etik değerleri (karşısındaki kişiye nazik, saygılı ve hoşgörülü olma, görevini yaparken en iyi şekilde yapma, yapılan işlerde şeffaf ve hesap verebilir olma, görevini kötüye kullanmama vb.) benimsemeli ve çalışma alanında bu mesleki etik değerlere sahip olmalı ve uygulamalıdır.^{3,17,20,34} Literatür incelendiğinde, sağlık ön lisans programı öğrencilerinin etik değerlere yakınlık düzeylerinin belirlendiği sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmüştür. Taş tarafından üniversite öğrencilerinin etik değerlere yakınlıklarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada, okunan bölüm ve etik değerler arasında anlamlılık olmadığı tespit edilirken, Kocademir ve ark. ergoterapi, Lee ise diş teknisyenliği ön lisans programına devam eden öğrencilerin etik değerlere yakınlıklarının etik eğitimi almayan programlardaki öğrencilerden yüksek olduğunu belirlemiştir.^{28,29} Araştırmada da öğrencilerin öğrenim gördükleri sağlık ön lisans programlarına göre EDYÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmamıştır (Tablo 4). Bu sonuç, hangi programda öğrenim görürse görsün tüm öğrencilerin etik bilince ve duyarlılığa sahip olduklarını, sevgi, saygı, adalet gibi mesleki değerlerin geleceğin sağlık profesyonellerinin tümü tarafından benimsendiğini gösteren memnuniyet verici bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Araştırmada; mesleki etik dersi alan sağlık ön lisans programı öğrencilerinin etik değerlere yakınlıklarının yüksek olduğu, cinsiyetleri ve öğrenim gördükleri sağlık ön lisans programlarına göre EDYÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar, mesleki etik eğitiminin, sağlık teknikerlerinin etik değerlere yakınlığını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Mesleki etik dersinin/mesleki etik ile ilgili derslerin tüm lisans ve ön lisans eğitim programlarında zorunlu olarak yer alması,

■ Farklı üniversitelerin sağlık ön lisans programlarında öğrenim gören ve mesleki etik dersini alan daha büyük örneklerle, farklı araştırma tasarımları (nitel/nicel/karma yöntem vb.) ile araştırmaların, izlem çalışmalarının (longitudinal) yapılması önerilebilir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan öğrencilere teşekkür ederiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Ümran Görügen; **Tasarım:** Ümran Görügen, Emine Şenyuva, Nazik Yalnız; **Denetleme/Danışmanlık:** Emine Şenyuva; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Ümran Görügen; **Analiz ve/veya Yorum:** Ümran Görügen, Emine Şenyuva, Nazik Yalnız; **Kaynak Taraması:** Ümran Görügen, Nazik Yalnız; **Makalenin Yazımı:** Ümran Görügen, Emine Şenyuva, Nazik Yalnız; **Eleştirel İnceleme:** Emine Şenyuva.

KAYNAKLAR

- Baumlın JS, Meyer CA. Positioning ethos in/for the twenty-first century: an introduction to histories of ethos. *Humanities*. 2018;7(3):78. [Crossref]
- Butts JB, Rich KL. *Nursing Ethics: Across the Curriculum and in to Practice*. 6th ed. Burlington: Jones & Bartlett Learning; 2022.
- Kırca N, Bademli K, Özgönül ML. Öğrenci hemşirelerin etik değerlere yakınlık durumlarının belirlenmesi [Determining student nurses' the inclination to ethical values scale]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;23(3):410-7. [Crossref]
- Büken NÖ. Tıpta malpraktis ve etik yönleri. Yaşama dair etikçe bir bakış. Oğuz NY, Tepe H, Büken NÖ, Kucur DK. *Biyoetik Terimleri Sözlüğü*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Felsefe Kurum; 2005. p.82-3.
- Rich KL. Introduction to ethics. In: Butts JB, Rich KL, eds. *Nursing Ethics: Across the Curriculum and in to Practice*. 4th ed. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning; 2016. p.3-31.
- Karaman E. Muhasebe Meslek etiği ve muhasebe meslek mensuplarının etik kurallara bakışı (Balıkesir ili örneği). [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2015. Erişim tarihi: 02.02.2024 [Link]
- Sadykova G, Çetin S, Şahin S, Eflani B. Kurumsal demokrasi algısının etik değerlere yakınlık üzerindeki etkisi: sağlık çalışanlarına yönelik bir araştırma [The effect of perception of organizational democracy on susceptibility to ethical values: a research on health employees]. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2021;17(1):33-48. [Link]
- Beauchamp T, Childress J. *Principles of Biomedical Ethics: Marking Its Fortieth Anniversary*. *Am J Bioeth*. 2019;19(11):9-12. [Crossref] [PubMed]
- Varkey B. Principles of clinical ethics and their application to practice. *Med Princ Pract*. 2021;30(1):17-28. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- The Essentials of Baccalaureate Education for Professional Nursing Practice. 2016. Accessed: 02.02.2024 [Link]
- Türk Hemşireler Derneği (THD). Hemşireler için etik ilke ve prensipler [internet]. 2009. [Erişim tarihi: 03.02.2024]. Erişim adresi: [Link]
- Burkhardt MA, Nathaniel AK. *Ethics&Issues in Contemporary Nursing-e-book*. 1st ed. Elsevier Health Sciences; 2019.
- İştar Işıklı E. Hastane çalışanlarının meslek etiği hakkındaki görüşlerinin ve etik sorunlarının incelenmesi [An investigation of prospective hospital workers' views on occupational ethics and ethical problems]. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 2018;17(66):861-73. [Crossref]
- Cerit B, Öztürk E. Yoğun bakım hemşirelerinin ahlaki duyarlılığı ile etik karar verebilme düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi [Determination of the relationship between intensive care nurses' moral sensitivity and ethical decision making level]. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2021;14(2):116-23. [Crossref]
- Kinsella EA, Phelan SK, Park Lala A, Mom V. An investigation of students' perceptions of ethical practice: engaging a reflective dialogue about ethics education in the health professions. *Adv Health Sci Educ Theory Pract*. 2015;20(3):781-801. [Crossref] [PubMed]
- Singh B. Character education in the 21st century. *Journal of Social Studies (JSS)*. 2019;15(1):1-12. [Crossref]
- Taş F. Üniversite öğrencilerinin etik değerlere yakınlık durumları ve ilişkili faktörler [Ethical values of the inclination in university students and related factors]. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2018;15(2):627-42. [Link]
- Ülman YL, Çokar M, Bakırcı N, Topsever P, Artvinli F. Profesyonel eğitiminde etik ve insan bilimleri, Acıbadem Üniversitesi Örneği [Ethics and human sciences in professionalism education, Acıbadem university example]. *Türkiye Biyoetik Derneği Yayınları*. 2013;8:89-90. [Link]
- Hakbilen HG, Ince S, Ozgonul ML. Ethical sensitivity of nursing students during a 4-year nursing curriculum in Turkey. *Journal of Academic Ethics*. 2023;21(1):41-51. [Crossref]
- Yeom HA, Ahn SH, Kim SJ. Effects of ethics education on moral sensitivity of nursing students. *Nurs Ethics*. 2017;24(6):644-52. [Crossref] [PubMed]
- Hernando A, Diez-Vega I, Lopez Del Hierro M, Martínez-Alsina N, Diaz-Meco R, Busto MJ, et al. Ethical values in college education: a mixed-methods pilot study to assess health sciences students' perceptions. *BMC Med Educ*. 2018;18(1):289. [Crossref] [PubMed] [PMC]

22. Khatiban M, Falahan SN, Amini R, Farahanchi A, Soltanian A. Lecture-based versus problem-based learning in ethics education among nursing students. *Nurs Ethics*. 2019;26(6):1753-64. [Crossref] [PubMed]
23. Boz İ, İnce S. Bakım etiği dersinin öğrenci hemşirelerin etik duyarlılık düzeyine etkisi: Karşılaştırmalı bir çalışma [The effect of caring ethics course on study nurses students? Ethical sensitivity level: a comparative study]. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law&History*. 2019;27(1):40-7. [Crossref]
24. Dehghani A. Factors affecting professional ethics development in students: A qualitative study. *Nurs Ethics*. 2020;27(2):461-9. [Crossref] [PubMed]
25. Üstün Ç, Korhan EA, Yılmaz DU. Hemşirelikte Etik Eğitiminin Etkinliğini Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması [Analysis of Turkish validity and reliability of nursing effectiveness of ethics education scale]. *Nobel Medicus*. 2018;14(1):31-8. [Link]
26. Akbaş M, Tuncer İ, Kadioğlu S. Lisans düzeyindeki hemşirelik okullarında etik eğitiminin durumu [The status of ethical education at undergraduate level nursing schools]. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2014;7(3):206-11. [Link]
27. Görgülü RS, Dinç L. Ethics in Turkish Nursing education programs. *Nursing Ethics*. 2007;14(6):741-52. [Crossref] [PubMed]
28. Kocademir FN, Değerli MNÖ, Altuntaş O. Ergoterapi öğrencilerinin toplumsal duyarlılığı, empati becerileri ve etik değerlere yatkınlığının incelenmesi [Investigation of occupational therapy students' social sensitivity, empathy skills, and susceptibility to ethical values]. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*. 2023;11(3):65-74. [Crossref]
29. Lee SK. A study on perceptions of vocational ethics and education among dental technicians. *Journal of Technologic Dentistry*. 2020;42(4):372-8. [Crossref]
30. Üzüm B, Özkurt-Sivrikaya S. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin etik değerlere yatkınlık düzeyleri (Kocaeli MYO örneği) [Inclination of ethical values of vocational students (Kocaeli vocational school sample)]. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 2018;3(1):230-40. [Crossref]
31. Kinkle RM. Factors influencing student success in associate degree respiratory therapy programs. *Health Professions Education*. 2020;6(3):343-53. [Crossref]
32. Yükseköğretim Kurulu [İnternet]. [Erişim tarihi: 1 Şubat 2024]. Erişim linki: [Link]
33. İstanbul Topkapı Üniversitesi [İnternet]. [Erişim tarihi: 18 Ocak 2024]. Erişim linki: [Link]
34. Kaya İ. Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Ethical values appropriation scale: validity and reliability study]. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2015;8(41):968. [Crossref]
35. Bijani M, Ghodsbin F, Javanmardi Fard S, Shirazi F, Sharif F, Tehranineshat B. An evaluation of adherence to ethical codes among nurses and nursing students. *J Med Ethics Hist Med*. 2017;10:6. [PubMed] [PMC]